

بررسی رابطه‌ی دین‌داری با سلامت روان و رضایت شغلی معلمان آموزش ابتدایی شهرستان نقده

اعظم اصغری

کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی، گرایش آموزش ابتدایی

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه‌ی دین‌داری با سلامت روان و رضایت شغلی معلمان در مدارس ابتدایی شهرستان نقده انجام شده است. با استفاده از روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی، از جامعه‌ی آماری ۵۱۰ نفری معلمان، تعداد ۲۲۰ نفر از آنان با توجه به جنسیت و تحصیلات به صورت طبقه‌ای متناسب با اندازه‌ی هر یک از طبقات به طور تصادفی انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌های پژوهش از پرسشنامه‌ی دین‌داری خدایاری فرد و پرسشنامه سلامت عمومی گلدبرگ و رضایت شغلی بر پایه مدل دیویس استفاده شد. برای سنجش میزان پایایی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، پرسشنامه‌ی دین‌داری ($\alpha=0/78$)، سلامت روان ($\alpha=0/81$) و رضایت شغلی ($\alpha=0/75$) به دست آمد. داده‌ها پس از جمع‌آوری بر اساس فرضیه‌های پژوهش و با استفاده از کلموگروف-اسمیرنف، ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون تحلیل شد. نتایج نشان داد که بین دین‌داری و مؤلفه‌های آن (شناخت و باورهای دینی، عواطف دینی و التزام و عمل به باورهای دینی) با سلامت روان رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین نتایج تحقیق حاضر نشان داد که بین دین‌داری و رضایت شغلی معلمان رابطه‌ی مثبت و معناداری وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: دین‌داری، سلامت روان، رضایت شغلی

مقدمه

تمامی تلاش‌های بشر در سازمان‌ها در نهایت رسیدن به یک عملکرد عالی است و در این راه عوامل متفاوتی دخیل هستند که یکی از مهم‌ترین آن‌ها عامل انسانی است. توجه به کارکنان به عنوان بزرگترین و مهمترین سرمایه و دارایی پدیده‌ای است که در دو دهه‌ی اخیر رشد فراوان داشته است. این جنبش نیز مانند شماری دیگر از جنبش‌های کارآمد مدیریت سودمندی و کاربری بالایی دارد و هم اکنون در سراسر کشورهای صنعتی و پیشرفته جهان نفوذ کرده و مبانی و اصول کار با کارکنان را دچار تحولی شگرف ساخته است. روندی جدید که باعث اهمیت مدیریت منابع انسانی و پرداختن به آن در سازمان شده، نقش و رسالت این منبع استراتژیک به عنوان یکی از عوامل تأمین کیفیت جامع و بهره‌وری در سازمان‌های دولتی و بازرگانی و نهایتاً زیربنای توسعه‌ی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی است (علی‌ی و خدیوی، ۱۳۸۶، ص ۱۴-۱۳). آموزش و پرورش، دین و سلامت سه حوزه‌ی بسیار مهم جوامع انسانی محسوب می‌شوند ولی از آنجایی که تعلیم و تربیت نسل آینده بر عهده‌ی آموزش و پرورش است، این نهاد اهمیت افزون‌تری پیدا می‌کند؛ چرا که با توجه به نوع مسئولیت‌های آن، رسیدن به اهداف دو حوزه‌ی دیگر نیز در گرو تحقق اهداف آموزش و پرورش است. عوامل زیادی در راه رسیدن این نهاد به اهداف مورد نظر دخالت دارند، اما معلمان به عنوان مجریان اصلی برنامه‌های اصلی آموزش و پرورش، در این مورد نقشی بسیار اساسی ایفا می‌کنند و بیشترین تأثیر را در تحقق اهداف آموزش و پرورش در همه‌ی حوزه‌ها بر عهده دارند. عملکرد مدارس دستاورد تلاش و کوشش، پیوندها و کنش‌های متقابل میان گروه‌های درونی مدرسه یعنی مدیران، آموزگاران و کارکنان دانش‌آموزان است. از آنجا که معلمان در جریان آموزش که رکن اساسی و بنیادی هر جامعه است می‌باشند، لذا صاحب نظران امر آموزش بهبود کیفیت نظام آموزش جامعه را به میزان قابل توجهی وامدار بهبود کیفیت کار معلمان می‌دانند. به پیروی از این موضوع، یکارگیری معلمان کارآمد و اثربخش با شخصیتی گیرا و نافذ از موضوعاتی است که باید در هر نظام آموزش و پرورش بداند اندیشیده شود تا در محیط جوی پدید آید که در کنار افزایش کارایی معلمان بتوان این ویژگی را در دانش‌آموزان پایدار ساخت. چرا که در دنیای کنونی نیروی انسانی کارآمد و خلاق عامل توسعه‌ی جوامع تلقی می‌شود و با وجود چنین قدرت مهمی زمینه‌های لازم برای توسعه و بالندگی کشور فراهم آید. از جمله عواملی که باعث افزایش بازده نیروی انسانی خلاق می‌شود سلامت روان و دین‌داری می‌باشد. یکی از این اهداف بسیار مهم، پرورش و تربیت نسلی مؤمن و آگاه است که رسیدن به این هدف، در گرو دین‌داری و تعهد خود معلمان می‌باشد؛ چرا که در تعالیم اسلامی برای اینکه شخصی به شایستگی ارشاد و اصلاح افراد و جامعه برسد باید قبل از هر چیز، خود را اصلاح کرده و متدین شود؛ بطوریکه هرگونه کوتاهی در نیت و اعمال شخص، می‌تواند آموزش او را بی-اثر سازد. (صدری، ۱۳۸۴ به نقل از باقری و همکاران، ۱۳۹۰). بنابراین اهمیت دین‌داری معلمان و به تبع آن پژوهش در این مورد بیشتر از سایر اقشار جامعه است چرا که دین‌داری معلم از تأثیر بر خود او فراتر رفته و بر دانش‌آموزان نیز می‌تواند مؤثر باشد. از سوی دیگر سلامت روان و شخصیت هر فرد در نحوه‌ی کار افراد نیز می‌تواند تأثیرگذار باشد. با توجه به اهمیت شخصیت در آموزش و پرورش و نیز ویژگی‌های شخصیتی معلم اساسی‌ترین رکن برای فرآیند تدریس می‌باشد؛ زیرا معلمان می‌توانند اثر وسیعی بر دانش‌آموزان بگذارند و دانش‌آموزان در مدارس از معلمان خود الگو می‌گیرند و با توجه به نگرشی که از معلمان خود دارند در اعمال و رفتار خود از آن‌ها پیروی می‌کنند. از طرفی کیفیت رضایت شغلی در مراحل گوناگون رشد و تکامل مختلف است. بنابراین آشنایی با مبانی شناسی تحول در حیطة رضایت شغلی برای مسئولان آموزش و پرورش امری ضروری است و پیش‌بینی آن از اصول بنیادی در برنامه‌های آموزشی است.

بیان مسأله

دین مجموعه‌ای از اصول و باورها و رفتارهایی است که برای هدایت و رستگاری انسان‌ها مفروض است و دین‌داری نیز به بیان کلی، یعنی داشتن «اهتمام دینی» به گونه‌ای که نگرش، گرایش و کنش‌های فرد را تحت تأثیر قرار دهد. پس درحالت کلی اگر فرد و جامعه‌ای دیندار باشد و پایه و ریشه‌ی دین را در شئون مختلف حفظ کند، فضایی در کارشان ایجاد می‌شود که اصلاح شدنی و رشد یافتنی است و حتی اگر کمبودی در کار باشد جبران‌پذیر و رو به کمال است (خسروانیان و همکاران، ۱۳۹۲). ادیان برای هدایت انسان‌ها آمده‌اند و تلاش می‌کنند نسبت به جهان و ارزش وجودی آنها را برای انسان معرفی کنند و یا به تعبیری دیگر، در انسان نسبت به موارد مذکور شناخت ایجاد کنند. پس شناخت و آگاهی یافتن نسبت به ارزش وجودی خود از کارکرد ادیان محسوب می‌شود. با ذکر این مورد احساس ارزشمندی جزء نتایج شناخت و تجربه‌ی دینی خواهد بود و به نظر می‌رسد بین این دو متغیر ارتباطی وجود داشته باشد. از طرفی خودشناسی و احساس ارزشمندی بر خودکارآمدی افراد تأثیر گذاشته و آنها را کارآمدتر می‌نماید. یعنی می‌توان استنباط کرد که آگاهی دینی با وقوف در دین و بصیرت یافتن در امور مربوط به معادلات بشری، احساس ارزشمندی یا به تعبیری کرامت انسانی را بالا برده و طبیعتاً در خودکارآمدی (اثربخش نمودن افراد برای انجام وظایف محوله) نیز تأثیر خواهد گذاشت. (خدایاری فرد، ۱۳۸۸).

یکی دیگر از عواملی که دین‌داری معلمان بر آن تأثیر دارد، سلامت روان آنان است. دین از عوامل مهم و تاثیرگذار در سلامت روان است. دین چهره جهان را در نظر فرد دیندار دگرگون می‌سازد و طرز تلقی او را از خود، خلقت و رویدادهای پیرامون تغییر می‌دهد. فرد دیندار خود را تحت حمایت و لطف همه جانبه‌ی خداوند، بزرگترین نیروی موجود می‌بیند و بدین ترتیب احساس اطمینان و آرامش و لذت معنوی عمیقی به وی دست می‌دهد. او خداوند را منشا خیر و برکت می‌داند. بنابراین در نظر چنین فردی همه رویدادها حتی بلاها و مصائب نعمت، آزمایشی از جانب خداوند تلقی می‌شوند. او خود را موظف می‌داند که سختی‌هایی که با قدرت عقل قابل توجیه نیستند، با ایمان تحمل نماید تا به تکامل دست یابد. شادابی، نشاط و احساس خوشبختی یکی از موهبت‌های الهی است که در سایه تندرستی و سلامت روانی به انسان عطا شده است. علاوه بر آن سلامت روانی یکی از مهم‌ترین عوامل موثر در ارتقاء و تکامل انسان‌ها محسوب می‌شود. این امر در معلمان از اهمیت بسیاری برخوردار است. امروزه سلامت روان در ابعاد مختلف زندگی افراد اعم از تحصیل، محیط اجتماعی و شغل آنها اهمیت روزافزونی یافته است. (توان و همکاران، ۱۳۹۳، ۴۷۴).

عوامل بسیاری با دین‌داری معلمان مرتبط بوده و بر آن مؤثر می‌باشد که در تحقیق حاضر سعی گردیده است تا علاوه بر سلامت روان، رابطه‌ی دین‌داری و رضایت شغلی معلمان هم مورد بررسی قرار گیرد. مطالعات متعدد نشان می‌دهد دین‌داری سبب خشنودی و رضایتمندی افراد می‌شود و نقش مؤثری در تنش‌زدایی دارد و سبب کاهش گرفتاری روانی فرد می‌شود. یکی از ابعاد مهم زندگی انسان، زندگی شغلی اوست که به فرد هویت اجتماعی می‌دهد و فرد همواره در طول زندگی با آن سروکار دارد. بررسی رضایت شغلی افراد به دلیل اهمیت و پیامدهای آن همواره حایز اهمیت است و پژوهش‌های متعددی به بررسی عوامل مؤثر بر آن پرداخته است. در این میان میزان دین‌داری افراد به عنوان یکی از ویژگی‌های فردی می‌تواند بر رضایت شغلی تأثیرگذار باشد که بطور خاص در این زمینه مطالعات کمی صورت گرفته است. (خسروانیان و همکاران، ۱۳۹۲). از جمله مهمترین عوامل تاثیرگذار بر رضایت شغلی افراد، نگرش‌های مذهبی افراد می‌باشد. فرد دیندار به نوعی با یک منبع آفرینش که بر زندگی بشر و امور طبیعی تأثیر دارد، ارتباط برقرار می‌کند متأسفانه علی‌رغم اهمیت آشکار دین برای افراد و اجتماعات، روان‌شناسان، با کمال تعجب، به این موضوع کمتر توجه کرده‌اند به عبارت دیگر در طول سال‌های تعیین‌کننده برای روان

شناسی اگر چه دین مورد علاقه بسیاری از دانشمندان از جمله ویلیام جیمز و استانلی هال قرار گرفت، اما مطالعه دین مانند دیگر موضوعات سنتی مانند روان شناسی تحولی، روان شناسی اجتماعی و روان شناسی شخصیت توجه زیادی را در میان پژوهش های روان شناسی به خود جلب نکرده است. (میرشهیدی، ۱۳۸۹)

با توجه به مطالب ارائه شده در ارتباط با سه متغیر مورد پژوهش این پژوهش به دنبال یافتن جواب این سؤال می باشد که چه ارتباطی بین دین داری با سلامت روان و رضایت شغلی معلمان در مدارس ابتدایی شهرستان نقده می باشد؟

اهداف تحقیق

هدف کلی تحقیق حاضر، بررسی رابطه دین داری با سلامت روان و رضایت شغلی معلمان در مدارس ابتدایی شهرستان نقده می باشد. در راستای تحقیق حاضر اهداف زیر دنبال می شود:

۱. تعیین رابطه ی بین دین داری با کل مولفه های سلامت روان معلمان در مدارس ابتدایی شهرستان نقده؛
۲. تعیین رابطه ی بین مولفه های دین داری با رضایت شغلی معلمان در مدارس ابتدایی شهرستان نقده؛
۳. تعیین رابطه ی بین شناخت و باورهای دینی با سلامت روان معلمان در مدارس ابتدایی شهرستان نقده؛
۴. تعیین رابطه ی بین عواطف دینی با سلامت روان معلمان در مدارس ابتدایی شهرستان نقده؛
۵. تعیین رابطه ی بین عمل و التزام به باورهای دینی با سلامت روان معلمان در مدارس ابتدایی شهرستان نقده؛
۶. تعیین رابطه ی بین شناخت و باورهای دینی با رضایت شغلی معلمان در مدارس ابتدایی شهرستان نقده؛
۷. تعیین رابطه ی بین عواطف دینی با رضایت شغلی معلمان در مدارس ابتدایی شهرستان نقده؛
۸. تعیین رابطه ی بین عمل و التزام به باورهای دینی با رضایت شغلی معلمان در مدارس ابتدایی شهرستان نقده؛

و هدف کاربردی تحقیق حاضر عبارتست از:

ارائه ی پیشنهادهای به منظور افزایش سلامت روان و رضایت شغلی معلمان در مدارس ابتدایی شهرستان نقده با توجه به دین داری معلمان و ابعاد مورد بررسی آن ها.

روش تحقیق

باتوجه به موضوع پژوهش که بررسی بررسی رابطه‌ی دین‌داری با سلامت روان و رضایت شغلی است لذا، این پژوهش از نوع هدف کاربردی می‌باشد. روش تحقیق حاضر توصیفی- همبستگی است. تحقیق توصیفی شامل مجموعه روشهایی است که هدف آنها توصیف شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی است. به عبارتی در تحقیق حاضر آنچه هست بدون هیچگونه دخل و تصرفی توسط محقق ارائه گردیده است. همچنین این تحقیق همبستگی است چرا که در تحقیق حاضر، رابطه‌ی دین‌داری با سلامت روان و رضایت شغلی معلمان دره ابتدایی شهرستان نقده مورد مطالعه و بررسی قرار می‌گیرد.

جامعه‌ی آماری این پژوهش، کلیه‌ی معلمان مدارس ابتدایی شهرستان نقده می‌باشد که با توجه به آمار و اطلاعات گرفته شده از آموزش و پرورش شهرستان به تعداد ۵۱۰ نفر می‌باشند. روش نمونه‌گیری با استفاده از فرمول کوکران و بصورت تصادفی طبقه‌ای متناسب با جنسیت و مدرک تحصیلی به تعداد ۲۲۰ نفر تعیین شد. در پژوهش حاضر، جامعه‌ی آماری معلمان مدارس ابتدایی شهرستان نقده است. لذا بصورت تصادفی طبقه‌ای نمونه‌گیری شده است. در پژوهش‌های علوم رفتاری از ابزارهای مختلفی همچون پرسش‌نامه، مصاحبه و غیره جهت اندازه‌گیری متغیرها استفاده می‌شود. انتخاب نوع ابزار اندازه‌گیری بستگی به ماهیت موضوع، اهداف پژوهش و آزمودنی‌ها دارد. بنابراین انتخاب ابزار اندازه‌گیری مناسب یکی از مهم‌ترین مراحل روش علمی پژوهش است که می‌تواند محقق را در جمع‌آوری اطلاعات کمک نماید. برای انجام این پژوهش پس از تصویب موضوع تحقیق به مطالعه کتب تخصصی، مجلات علمی- پژوهشی و منابع علمی کتابخانه‌ای اقدام گردید. برای اجرای پرسش‌نامه‌ها بر اساس معرفی‌نامه اداره‌ی آموزش و پرورش شهرستان نقده، مجوز لازم برای اجرای پرسش‌نامه‌های پژوهش در مدارس فراهم گردید. شیوه‌ی توزیع پرسش‌نامه‌ها نیز به این شکل بود نمونه آماری از مراجعه‌کنندگان در طول یک ماه متناسب با حجم آن در جامعه آماری تعیین گردید و سپس اقدام به توزیع پرسش‌نامه‌ها شده و با حضور مستمر محقق و با مساعدت همکاران پرسشنامه‌ها آماده گردید. تجزیه و تحلیل نتایج حاصل از این پژوهش با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS20 و در دو سطح توصیفی و استنباطی انجام شد. در سطح آمار توصیفی از آماره‌هایی نظیر فراوانی، درصد، میانگین و انحراف استاندارد استفاده گردید. در سطح آمار استنباطی برای تعیین نرمال بودن داده‌ها از آزمون کلموگروف- اسمیرنف، برای تعیین میزان همبستگی بین نمرات کل مؤلفه‌ها از آزمون همبستگی پیرسون و همچنین رگرسیون استفاده گردید.

نتایج

درباره‌ی رابطه‌ی دین‌داری با سلامت روان معلمان ابتدایی شهرستان نقده می‌توان گفت:

پژوهش حاضر رابطه‌ی دین‌داری با سلامت عمومی را در چارچوب دین‌داری اسلامی مورد بررسی قرار داد. بطور کلی یافته‌های پژوهش نشان داد که مؤلفه‌های دین‌داری یعنی باورهای دینی، التزام و عمل به باورهای دینی و عواطف دینی رابطه‌ی منفی و معناداری با نشانه‌های مرضی سلامت عمومی یعنی شکایت‌های جسمانی، اضطراب، افسردگی و ناسازگاری دارد. به عبارت دیگر، داشتن رفتارها، باورها، نگرش و احساس‌های دینی نقش مهمی در کاهش شکایت‌های جسمانی، اضطراب، افسردگی و ناسازگاری اجتماعی دارد. این یافته با یافته‌های پژوهش‌های انجام شده در ایران (خسروانیان، ۱۳۹۲؛ ورعی، ۱۳۹۴، باقری، ۱۳۸۸؛ جمالی، ۱۳۸۳؛ روغنچی، ۱۳۸۴ و جعفری و همکاران، ۱۳۸۸) و کشورهای دیگر (ابوتیس و همکاران، ۲۰۰۴؛ فرانسیس و همکاران، ۲۰۰۴؛ پیکو و فیتزپاتریک، ۲۰۰۴؛ بال و همکاران، ۲۰۰۴؛ نانی میکر و همکاران، ۲۰۰۶؛ کزدی و همکاران، ۲۰۱۰) همسو است.

بر اساس یافته‌های پژوهش، مؤلفه‌های دین‌داری سهم قابل توجهی در پیش‌بینی سلامت عمومی دارند. این نتیجه بدان معناست که دین‌داری به عنوان یک سازه‌ی مهم در زندگی بشری نقش قابل ملاحظه‌ای در بسیاری از کارکردهای انسانی و بویژه سلامت روان دارد. یافته‌های پژوهش نشان داد که هرچه سهم دین‌داری بالاتر باشد، شکایت‌های جسمانی، اضطراب، افسردگی و ناسازگاری اجتماعی کاهش می‌یابد.

بطور جزئی‌تر یافته‌های پژوهش نشان داد که از بین مؤلفه‌های دین‌داری، مؤلفه‌ی التزام دینی بالاترین سهم را در پیش‌بینی تمام متغیرهای سلامت عمومی داشت. التزام به وظایف دینی، یعنی فرد دیندار در پی بوجود آمدن معرفت و احساس عاطفی نسبت به پروردگار، انبیاء و اولیای دین، انجام تکالیف و احکام دینی را در حیطه‌ی شخصی، اجتماعی و اقتصادی بر خود بایسته بدانند و به آنها عمل نمایند. در حقیقت، رفتارهای دینی یک فرد مسلمان نظیر خواندن نماز، دعا و روزه گرفتن به عنوان اصلی‌ترین مؤلفه‌های التزام و رفتار دینی مؤلفه‌های بسیار مهمی در سلامت عمومی افراد می‌باشد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که دین‌داری می‌تواند عامل نیرومندی در کاهش اصلی‌ترین تهدیدکننده‌های سلامت یعنی افسردگی، اضطراب، شکایت‌های جسمانی و ناسازگاری اجتماعی باشد.

در مجموع بر پایه‌ی یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت که بررسی مفهوم دین‌داری با توجه به شرایط دینی و فرهنگی می‌تواند به آشکار شدن جنبه‌های بیشتری از تأثیرگذاری دین بر کارکردهای اساسی انسان داشته باشد. با توجه به آنچه گفته شد می‌توان نتیجه گرفت که معلم باید دستورات صحیح اسلام را برای دانش‌آموزان بیان کرده و سپس این معرفت‌های ذهن را به شناخت قلبی و اعتقادی تبدیل نموده، دانش‌آموزی که از معلم خود، معرفت دینی کسب کرده و توسط او معرفتش را تبدیل به باور قلبی نموده، به معلمش به عنوان یک الگو نگاه می‌کند. پس می‌توان گفت دانش‌آموز با پذیرش رفتارهای معلم به عنوان الگو و سرمشق، هویت اجتماعی متزلزل خویش را استحکام می‌بخشد. اگر شخصیت معلم دارای صفات انسانی از قبیل مهرورزی و درستکاری، خویشتن‌داری و ایمان باشد. طبعاً تقلید چنین ویژگی‌هایی، سلامت روانی دانش‌آموز را تضمین خواهد کرد و اگر شخصیت معلم دچار اختلال و نابسامانی باشد یقیناً تأثیر منفی خواهد داشت. انسان دین‌دار و باایمان، چون به مبدا هستی بخش (خدا) معتقد است و او را حکیم عادل و مهربان می‌داند و نیز زندگی پس از مرگ (معاد) را باور دارد، نسبت به

جهان هستی خوش بین بوده و آینده را روشن می‌بیند و هرگز در بن بست فکری قرار نمی‌گیرد و به یأس و ناامیدی روحی دچار نمی‌شود. او براساس داده‌های ایمانی، در صحنه‌های دشوار زندگی به عنایات و کمک‌های الهی امیدوار بوده، با توکل و اعتماد، بر خداوندی که بر هر کاری توانا است، به فکر راه چاره می‌افتد و خود را از بن بست‌ها رهایی می‌بخشد.

درباره‌ی رابطه‌ی دین‌داری با رضایت شغلی معلمان ابتدایی شهرستان نقده می‌توان گفت:

افراد با سطح دین‌داری بالاتر، کمتر دچار افسردگی، اضطراب و اختلالات روانی و عاطفی می‌شوند و از سبک زندگی سالمتر و متعادل‌تری برخوردارند که تمام ابعاد زندگی از جمله زندگی شغلی فرد را نیز تحت تأثیر مثبت قرار می‌دهد و این امر موجب رضایت شغلی بیشتر می‌شود. با نگاهی دقیق‌تر و موشکافانه‌تر به هر یک از زیرمعیارهای ابعاد سه‌گانه دین، می‌توان دریافت که زیرمعیارهای اخلاق و احکام دین بیشتر با زندگی اجتماعی و کاری فرد در ارتباط است و به همین دلیل این دو بعد از ابعاد سه‌گانه‌ی دین‌داری تأثیر مستقیم و مثبتی بر رضایت شغلی افراد دارد. توجه به مواردی مانند امر به معروف و مہی از منکر، امانت‌داری، رعایت عدالت و حق دیگران، جهاد، پارسایی، راستگویی و ... از بعد احکام دین و نیز پرداختن به مسائل اخلاقی مانند خوش خلقی، فروبردن خشم، وفای به عهد، میانه‌روی، اتحاد و همبستگی و دوستی و آشتی با همکاران، همگی مسائلی است که در محیط کاری در برخورد فرد با همکاران خود ارتباط مستقیمی با بهبود جو کاری و چگونگی تعاملات اثربخش بین معلمان دارد و این به نوبه‌ی موجب سطح رضایت شغلی افراد می‌شود. و این با نتایج پژوهش (خطیبی، ۱۳۹۴؛ امینی، ۱۳۹۴؛ عابدی همکاران، ۱۳۸۷؛ روحانی و معنوی پور، ۱۳۸۷؛ نازک‌تبار، ۱۳۸۵؛ خدایاری فرد؛ ۱۳۸۸؛ سراج‌زاده و پویافر، ۱۳۸۸) همسو می‌باشد. در این پژوهش رضایت شغلی ریشه در نظام ارزشی و اعتقادی دارد که با توجه به نتایج پژوهش بیشتر معلمان این احساس را تجربه کرده‌اند. افراد دارای رضایت شغلی بالا، از آن جهت که در اتخاذ استراتژی‌ها و کنش‌های موثر برای هماهنگی با شرایط نسبت به افراد دیگر موفق‌تر هستند. در نتیجه محتمل است این افراد در زندگی‌شان دستاوردهای بیشتری را تجربه کنند و به موفقیت‌های متعددی برسند، به همین ترتیب عزت نفس آنان نیز با توجه به این شرایط افزایش خواهد یافت. التزام به وظایف دینی، یعنی فرد دیندار در پی به وجود آمدن معرفت و احساس عاطفی نسبت به پروردگار، انبیا و اولیای دین، انجام تکالیف و احکام دینی را در حیطه‌ی شخصی، اجتماعی و اقتصادی بر خود بایسته بداند و به آن‌ها عمل نماید. در حقیقت، رفتارهای دینی یک فرد مسلمان نظیر نماز خواندن، دعا خواندن و روزه گرفتن به عنوان اصلی‌ترین مؤلفه‌های التزام و رفتار دینی مؤلفه‌های بسیار مهمی در خودکارآمدی افراد می‌باشد. لذا می‌توان گفت افرادی که دارای نظام ارزش قوی هستند، اعتقاد دارند که خداوند حامی آنهاست و آنها را دوست دارد. این احساس به افراد مذهبی نوعی احساس کنترل و کارآمدی می‌بخشد که این احساس خودکارآمدی ریشه‌ی خدایی دارد و می‌تواند کاهش یافتگی کنترل شخصی آنها را جبران کند؛ یعنی می‌توان استنباط کرد که با افزایش عمل به باورهای دینی، خودکارآمدی معلمان افزایش می‌یابد و معلمان خودکارآمد، بیشتر به باورهای دینی خود عمل می‌کنند.

پیشنهاد‌های کاربردی

۱. برای مدیران و سیاستگذاران عرصه سازمان آموزش و پرورش، ایجاد وضع مناسب در خصوص تقویت بنیان‌های دینی و معنوی کارکنان و مخصوصاً معلمان است.
۲. حضور مستمر در برنامه‌های دینی و معنوی باعث حمایت معنوی از افراد می‌شود که این خود تأثیر مستقیمی بر عملکرد شغلی دارد.

۳. برگزاری جلسات و همایشهایی با حضور صاحب‌نظران و مشاوران تأثیر قابل توجهی بر گسترش معلومات مذهبی کارکنان دارد که باید مورد اهتمام مسئولان قرار گیرد.
۴. آگاه‌سازی و تلاش برای افزایش شناخت دینی و تقویت باورها و اعتقادات افراد در رسانه‌ها و حوزه‌ی تعلیم و تربیت و کاهش فاصله‌ی بین شناخت و عمل دینی و ملتزم نمودن افراد جهت عمل به دانسته‌های دینی یا به جریان انداختن آموزه‌های دینی در رفتار و کردار افراد در راه افزایش رضایت شغلی بسیار مؤثر است.
۵. با ارزش نهادن به خود، تأکید بر نقاط قوت، ارزیابی منصفانه از خود، برعهده گرفتن مسئولیت‌های کاری، پند گرفتن از شکست‌ها، باور داشتن به توانایی‌های فردی و ... که از نشانه‌های سلامت عمومی بالا است، می‌توان به عنوان راهی برای افزایش سلامت روانی افراد نگاه کرد.
۶. رشد و تعالی عملی اعتقادات و باورهای دینی، محصول شناخت صحیح و آگاهانه از معارف و حقایق دینی است. هر چه انسان بتواند مطالعات دینی خود را بالا برده و با برهان و استدلال عقلی، اصول دین را برای خود اثبات نماید، به همان میزان احتمال انحراف او در عمل کاهش خواهد یافت. لذا لازم است انسان قبل از ورود به وادی عمل و طی مسیر، شناخت جامع و کاملی از راه داشته باشد تا موانع بر سر راه را به راحتی پشت سر گذاشته و به مقصود برسد. از این رو توصیه می‌شود که اولاً یک برنامه مطالعاتی برای خود تنظیم نموده و سعی کنید در حوزه‌های (اعتقادی و اندیشه‌ای، اخلاق اسلامی، زندگی، سیاسی و اجتماعی، تاریخ و تمدن اسلامی، متون دینی) مطالعه و سطح آگاهی خود را افزایش دهید.
۷. طراحی بسته‌ها و نرم‌افزارهای مرتبط با آموزش مباحث دین‌داری و سلامت روان ویژه معلمان، دانش‌آموزان و کارشناسان و همچنین برگزاری کارگاه‌های آموزشی و دوره‌های ضمن خدمت برای معلمان در زمینه آشنایی با راه‌های افزایش سلامت روانی و دین‌داری می‌تواند به عنوان راهی برای افزایش رضایت شغلی مورد استفاده قرار گیرد.

پیشنهادها برای پژوهش‌های آتی

۱. چون پژوهش حاضر از نوع همبستگی است نمی‌توان گفت پایین بودن میزان سلامت روان و رضایت شغلی علت اصلی عمل نکردن به باورهای دینی است. بهتر است در تحقیقات بعدی اثر عمل به باورهای دینی روی میزان سلامت روانی و رضایت شغلی بصورت آزمایش بررسی و مورد مطالعه قرار گیرد.
۲. به پژوهشگران پیشنهاد می‌شود با توجه به اینکه این پژوهش در مدارس ابتدایی انجام گرفته است، می‌توانند همین تحقیق را در مدارس دوره‌ی متوسطه انجام دهند تا بتوان نتایج را به همه‌ی معلمان تعمیم داد.
۳. پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی از روش مشاهده‌ای برای جمع‌آوری اطلاعات استفاده شود که در جمع‌آوری اطلاعات متغیر عمل به باورهای دینی استفاده از روش مشاهده‌ای ضروری باشد.
۴. نظر به اینکه این پژوهش برای معلمان دوره‌ی ابتدایی انجام شده است؛ پیشنهاد می‌گردد پژوهش‌های آینده در مقاطع دیگر و با در نظر داشتن متغیر جنسیت انجام شود.

منابع

۱. احمدوند، م. ۱۳۹۲. کتاب بهداشت روانی (رشته روان‌شناسی) تهران: دانشگاه پیام نور.
۲. ازکمپ، ا. ۱۳۸۵. روانشناسی اجتماعی کاربردی، مترجم: فرهاد ماهر. انتشارات تاریخ نشر.
۳. امینی، ف. ۱۳۹۴. ارتباط باورهای دینی با سخت‌رویی و خودکارآمدی در کارمندان آموزش و پرورش. شبکه خبری تحلیلی تیترا ۱
۴. آقاجانی، س؛ اسدی نوقابی، ا. ۱۳۸۱. نظریه مشاوره و روان درمانی، تهران، مرکز نشر دانشگاهی.
۵. بازوند، ک، کاشف، م، اسمعیلی، م. ۱۳۹۲. رابطه هوش هیجانی و تعهد سازمانی و رضایت شغلی کارکنان اداره کل تربیت بدنی استان لرستان، مجله مدیریت ورزشی، دوره ۵، شماره ۴، ۱۴۳-۱۲۵.
۶. باقری، خ. ۱۳۸۸. نگاهی دوباره به تربیت اسلامی. تهران: انتشارات مدرسه
۷. باقری، ف. ۱۳۷۹. بررسی میزان رضایت شغلی کتابداران کتابخانه‌های تخصصی و دانشگاهی (دولتی) شهرستان کرج. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۳ (۱)، ۸۱-۹۸
۸. باقری، م؛ بنی اسدی، ح؛ داودی، ص. ۱۳۹۰. رابطه‌ی دین‌داری و ابعاد شخصیت با سلامت روان معلمان شهرستان رودان. دوفصلنامه علمی پژوهشی مطالعات اسلام و روانشناسی، شماره ۵، ۳۲-۷.
۹. برزنونی، م. ۱۳۸۶. جستجویی در مفهوم تعلیم و تربیت با توجه به نظرگاه دینی. مجله علوم انسانی، سال شانزدهم، شماره ۷۱
۱۰. بلوچی، ح. ۱۳۹۵. مقایسه‌ی سلامت روانی و خودکارآمدی زنان با عقاید مذهبی بالا و عقاید مذهبی پایین شهر ایلام در سال ۱۳۹۴. مجله‌ی علوم انسانی اسلامی، شماره‌ی ۱۰، جلد ۴، ص ۱۸۳-۱۷۵.
۱۱. پورافکاری، ن. ۱۳۸۳. فرهنگ جوامع روانشناسی روانپزشکی انگلیسی به فارسی، تهران. فرهنگ معاصر
۱۲. توان، ب؛ جهانی، ف؛ رفیعی، م. ۱۳۹۳. ارتباط بین عزت نفس و شادکامی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اراک. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی، سال ۶، شماره ۱۴، ۴۸۲-۴۷۴.
۱۳. توسلی، غ. ۱۳۸۲. جامعه‌شناسی کار و شغل، تهران: انتشارات سمت.
۱۴. جعفری، ا؛ صدری، ج؛ فتحی‌اقدم، ق. ۱۳۸۸. رابطه‌ی بین کارایی خانواده و دینداری و سلامت روان و مقایسه‌ی آن بین دانشجویان دختر و پسر. تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره (۲)، ۱۰۷-۱۱۵.
۱۵. جمالی، ف. ۱۳۸۱. بررسی رابطه‌ی بین نگرش‌های مذهبی، احساس معنا بخش بودن زندگی و سلامت روان در میان دانشجویان دانشگاه‌های تهران، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه الزهراء.
۱۶. خانکا، اس. اس. ۱۳۸۹. رفتار سازمانی، تهران، ترجمه شمس مورکانی، غ. آبیژ، ص ۲۵۷-۲۶۲، ص ۲۶۶-۲۷۲، ص ۱۲۲-۱۲۸.
۱۷. خداترس، ن. ۱۳۹۳. بررسی درونی کردن باورهای دینی در رسیدن به حفظ معنوی در نوجوانان. نشریه‌ی اسلام و پژوهش‌های تربیتی، دره هفتم

۱۸. خدایاری فرد، م. ۱۳۸۸. آماده‌سازی مقیاس سنجش دین‌داری و ارزیابی سطوح دین‌داری اقشار مختلف جامعه‌ی ایران، طرح پژوهشی، مؤسسه‌ی روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران.
۱۹. خدایی، ع. انامق نژاد، ع. ۱۳۹۴. نگاهی نو به مفهوم دین. مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی با رویکرد بومی - اسلامی و تأکید بر پژوهش‌های نوین، مازنداران، ساری.
۲۰. خسروانین، ح؛ شفیع، م؛ توکلی، م. ۱۳۹۲. بررسی رابطه‌ی دین‌داری و عمل به باورهای دینی با رضایت شغلی کارکنان سازمان بهزیستی استان یزد. دو فصلنامه‌ی علمی - پژوهشی مدیریت اسلامی، سال ۲۱، شماره ۱، ۱۴۶-۱۲۷.
۲۱. خطیبی، ج. ۱۳۹۴. بررسی رابطه‌ی عمل به باورهای دینی با خودکارآمدی و اعتماد به نفس دانشجویان. مجموعه مقالات کنفرانس ملی آینده پژوهشی علوم انسانی و توسعه، شیراز.
۲۲. داودی، م. ۱۳۷۷. بررسی تأثیر کیفیت زندگی کاری بر رضایت شغلی و حوادث شغلی در بین کارکنان عملیاتی در مجتمع فولاد مبارکه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم تحقیقات تهران.
۲۳. داوودی، م. ۱۳۸۷. تربیت دینی: سیره‌ی تربیتی پیامبر (ص) و اهل بیت (ع). پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، جلد دوم، چاپ چهارم.
۲۴. دلشاد تهرانی، م. ۱۳۷۹. ماه مهرپرور (تربیت در نهج‌البلاغه). انتشارات دریا، چاپ پنجم.
۲۵. روحانی، ع؛ معنوی‌پور، د. ۱۳۸۷. رابطه‌ی عمل به باورهای دینی با شادکامی و رضایت زناشویی در دانشگاه آزاد واحد مبارکه، مجله‌ی دانش و پژوهش در روانشناسی. ش ۳۵ و ۳۶.
۲۶. روغنجی، م. ۱۳۸۴. رابطه‌ی جهت‌گیری مذهبی با سلامت روان دانشجویان دانشگاه رازی. پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
۲۷. ساروخانی، ب.، ۱۳۸۱. مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده، چاپ چهارم، تهران، انتشارات سروش.
۲۸. سراج زاده، ح. ۱۳۸۶. مقایسه تجربی سنجه‌های دینداری: دلالت‌های روش شناسانه کاربرد سه سنجه در یک جمعیت. جامعه‌شناسی ایران، ۸ (۴)، ص ۳۷-۷۰.
۲۹. سراج زاده، ح؛ پویافر، م. ۱۳۸۸. دین و نظم اجتماعی، بررسی رابطه‌ی دین‌داری با حس‌آنومی و کجروی در میان نمونه‌ای از دانشجویان، مجله‌ی مسائل اجتماعی ایران، سال ۱۶، شماره ۶۳.
۳۰. شاملو، س. ۱۳۸۲. بهداشت روانی تهران، رشد.
۳۱. شریفی، ع. ۱۳۹۴. نقش معلم در تربیت دینی دانش‌آموزان. ماهنامه تربیت، شماره ۹، ۳۲-۲۹.
۳۲. شریفی‌نژاد، م. ۱۳۸۸. رابطه‌ی دین‌داری و عملکرد آموزشی معلمان، (پایان‌نامه کارشناسی ارشد)، دانشگاه باقرالعلوم، رشته جامعه‌شناسی.
۳۳. شعاری‌نژاد، ع. ۱۳۹۴. نگاه نو به روان‌شناسی انسان سالم یا سفری کوتاه در شخصیت انسان. نشر اطلاعات، چاپ سوم.
۳۴. شفیع‌آبادی، ع. ۱۳۷۵. راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه‌ای و نظریه‌های انتخاب شغل، انتشارات رشد، چاپ نهم.
۳۵. طالبان، م. ۱۳۸۷. دینداری و بزهکاری در میان جوانان دانش‌آموز، وزارت آموزش و پرورش، معاونت پرورشی.
۳۶. عابدی، ح؛ شواخی، ع؛ تاجی، م. ۱۳۸۷. رابطه‌ی بین ابعاد دین‌داری با شادی دانش‌آموزان دختر دوره‌ی دوم متوسطه‌ی شهر اصفهان. دو فصلنامه‌ی مطالعات و روانشناسی. س ۱. ش ۲.

۳۷. علیی، ح. و خدیوی، ا. ۱۳۸۶. بررسی کیفیت زندگی کاری کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز در سال ۸۶، فصلنامه علوم مدیریت، دانشکده مدیریت، اقتصاد و حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز، سال اول، شماره ۲، صص ۱۷۲-۱۵۰.
۳۸. عنایتی نوین، ف؛ حسنی، ح؛ معروفی، ی. ۱۳۹۴. بررسی رابطه بین سلامت روانی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه «نشریه علمی پژوهش در آموزش، جلد ۱، شماره ۵.
۳۹. فروغ زاده، س. ۱۳۸۳. **بررسی مقایسه ای میزان دریافتی کارکنان ادارات مختلف و تاثیر آن بر رضایت شغلی: مطالعه‌ی موردی شهر زاهدان**، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، دوره اول، شماره ۴، صص ۱۸۰-۱۵۵.
۴۰. کشاورز، ل؛ فراهانی، ا؛ اصغری، ز. ۱۳۹۲. تدوین مدل ارتباطی خودکارآمدی شغلی و هوش سازمانی در وزارت ورزش و جوانان ایران، پژوهش‌های کاربردی در مدیریت ورزشی، دوره ۲، شماره ۴، ۶۷-۷۸.
۴۱. کلدی، ع؛ عسگری، گ. ۱۳۸۱. **بررسی میزان رضایت شغلی معلمان ابتدایی آموزش و پرورش شهر تهران**، فصلنامه علوم اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی، شماره ۱۸، صص ۱۴۰-۱۲۱.
۴۲. لطافتی، ا. ۱۳۸۸. نظریه پردازان سلامت روان، ۷۶ فصلنامه تازه های رواندرومانی، سال شانزدهم، شماره ۵۵ و ۵۶.
۴۳. محمدپور، ز؛ عسگرزاده، گ؛ شاهدادی، ح. ۱۳۹۴. بررسی تربیت دینی از دیدگاه اندیشمندان بزرگ اسلامی در هزاره سوم. مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی علوم انسانی با رویکرد بومی- اسلامی و تأکید بر پژوهش‌های نوین، استان مازندران- ساری
۴۴. محمدوند، ف؛ سجاد، س؛ مهرمحمدی، م؛ صادق زاده ع. ۱۳۹۴. تبیین و بررسی اهداف و اصول تربیت دینی از منظر رویکرد تجربه‌ی دینی و نقد آن بر اساس آموزه‌های اسلامی. فصلنامه‌ی مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، ۶۲، سال نوزدهم، شماره‌ی اول.
۴۵. مرادپور، م؛ مستانه، ج. ۱۳۹۴. بررسی تأثیر نفوذ دین در تربیت. مجموعه مقالات دومین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی، دانشگاه تربت حیدریه
۴۶. معیدفر، س؛ ذهانی، ق. ۱۳۸۴. بررسی میزان نارضایتی شغلی معلمان و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن (مطالعه موردی معلمان شهر نیشابور). جامعه‌شناسی ایران، شماره ۲۱، صص ۱۵۰-۱۳۵
۴۷. مقیمی، م. ۱۳۷۷. سازمان و مدیریت رویکردی پژوهشی، نشر ترمه.
۴۸. میرشهیدی، م. ۱۳۸۹. **بررسی رابطه بین رضایت شغلی و بهره‌وری کارکنان**. کارشناس مدیریت صنعتی، مجله شرکت بازرگانی سایپا یدک دفتر منطقه ای مشهد.
۴۹. میلانی فر، ب. ۱۳۷۴. روانشناسی کودکان و نوجوانان استثنایی، تهران، نشر قومس.
۵۰. میلانی فر، ب. ۱۳۷۰. بهداشت روانی، تهران، نشر قومس.
۵۱. نازکتبار، ح؛ ناییبی، ه؛ زاهدی، م. ۱۳۸۵. نقش دین‌داری در ممانعت از بزهکاری جوانان شهر تهران، فصلنامه‌ی رفاه اجتماعی. سال ششم. شماره ۲.
۵۲. ناظوری، م؛ موسی علی، م؛ کربلایی، ف. ۱۳۹۴. بررسی دین و عوامل مرثر بر دین‌داری جوانان، مجموعه مقالات دومین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی، علوم تربیتی و سبک زندگی. دانشگاه تربت حیدریه.

۵۳. نوغانی، م. ۱۳۸۱. بررسی میزان رضایت شغلی کارکنان اداره کل آموزش فنی و حرفه‌ای استان خراسان رضوی و عوامل مرتبط با آن. مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، بهار و تابستان ۱۳۸۶، ص ۱۷۱-۱۴۳

۵۴. ورعی، پ. ۱۳۹۴. رابطه‌ی بین عمل به باورهای دینی، خودکارآمدی و بهره‌وری کارکنان. اولین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه‌ی علوم تربیتی و روانشناسی ایران.

۵۵. هومن، ح. ۱۳۸۱. «تهیه و استاندارد ساختن مقیاس سنجش رضایت شغلی» سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور، انتشارات مرکز آموزش مدیریت دولتی، تهران، جلد اول

۵۶. یوسف پور، م. ۱۳۷۷. بررسی میزان تمایل معلمان مقطع ابتدایی برای انتقال به مقاطع بالاتر و عوامل موثر بر آن، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد

۱. Wulff, D. M. (1991). *Psychology of Religion: Classic and Contemporary Views*. New York: John Willey.

۲. Abbotts, J., Williams, R., Sweeting, H., & West, P. (2004). Is going to church good or bad for you? Denomination, attendance and mental health of children in West Scotland. *Social Science & Medicine*, 58, 645-656.

۳. Ball, J., Armistead, B., & Austin, B. (2004). The relationship between religiosity and adjustment among African-American, female, urban adolescents. *Journal of Adolescence*, 26, 431-446.

۴. Butler, M. H, et al (2002). "Prayer as a conflict resolution ritual ; religious couple's report of relationship clinical implications of softening, healing perspective and change responsibility. *Journal of family therapy*. V. 30, Issue 1, P.19

۵. Francis, L., Robbins, M., Lewis, C., Quigley, C., & Wheeler, C. (2004). Religiosity and general health among undergraduate students: a response to O' Connor, Cobb, and O' Connor (2003). *Personality and Individual Differences*, 37, 485-494.

۶. Nonnemaker, J McNeely, C, & Blum, R. (2006). Public and private domains of religiosity and adolescent health risk behaviors: evidence from the National Longitudinal Study of Adolescent Health. *Social Science & Medicine*, 2049-2054.

۷. Piko, B, & Fitzpatrick, K. (2004). Substance use, religiosity, and other protective factors among Hungarian adolescents. *Addictive Behaviors*, 29, 1095-1107.

۸. Poloma, M. M. & Pendlton, B. F. (1991). "Exploring neglected dimensions of religion in quality of life research". Lewiston, NY: Edwin Mellon Press